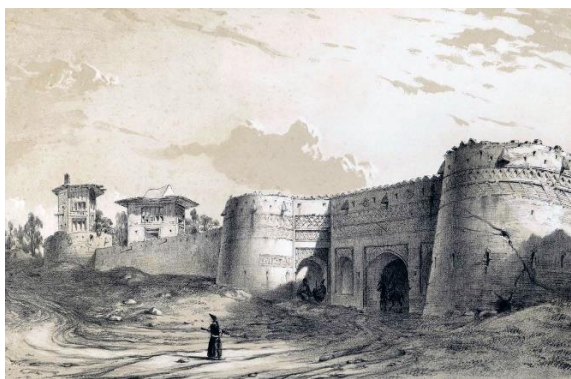

دباره ی بروجرد*

گرچه ساپان بهشت روی زمین است لیک نیز زو به یک بهار بروجرد

بروجرد، شهری در غرب ایران، و در دامنه های کوه زاگرس، همچون نگینی بر پهنه ی سرزمین آریایی می درخشد. این شهر در استان لرستان و در کوهپایه های رشته کوه گرین که خود یکی از رشته های فرعی رشته کوه زاگرس می باشد قرار گرفته است. مساحت شهرستان بروجرد حدود ۴۰ کیلومتر مربع و مساحت خود شهر حدود ۲۶۰۰ کیلومتر مربع می باشد. جمعیت شهرستان بروجرد بر اساس آخرین سرشماری نفوس و مسکن در سال ۱۳۹۵، ۳۲۶۴۲۵ نفر اعلام شده است. مردم بروجرد به لهجه ی شیرین لری بروجردی سخن می گویند و از مردمان لر محسوب می شوند. شهرستان بروجرد به مرکزیت شهر بروجرد، از شمال با شهر های ملایر و نهاوند، از شرق با شازند و اراک، از غرب با الشتر و از جنوب با خرم آباد و درود همسایه می باشد. شواهد و اشارات تاریخی حاکی از آن است که بروجرد از شهر های قبل از اسلام بوده است و شواهد کافی در مورد شهر بود آن تنها از دوران ساسانیان موجود است.

نقاشی دروازه بروجرد، اثر اوژن فلاندن، سال ۱۸۴۲ میلادی

شهر بروجرد از نمای تپه چغا

بروجرد گذر زمان*

بروجرد یکی از کهن ترین شهر های ایران است و سابقه آن به حداقل قرن نهم میلادی باز می گردد. شواهد تاریخی نشان می دهند که در دوره ی امپراتوری ساسانی، این منطقه به عنوان بخشی کوچک از نواحی اطراف نهاوند شناخته می شد. اهمیت واقعی بروجرد از دوران حکومت سلجوقیان آغاز شد؛ در این دوره شهر به تدریج به مرکزی مهم برای تجارت، صنعت و راهبرد نظامی در منطقه زاگرس غربی تبدیل شد.

مسجد جامع بروجرد (مسجد عتیق)

با ورود اسلام به ایران، بروجرد نیز دستخوش تحولات فرهنگی و مذهبی شد. احداث نخستین مساجد و اماکن مذهبی از جمله مسجد جامع بروجرد (مسجد عتیق)، که بخش اصلی آن به قرن نهم میلادی تعلق دارد، نشان دهنده ی نقش شهر در زندگی دینی و اجتماعی آن دوران است. گنبد و بخش های الحاقی این مسجد در قرون بعدی تکمیل شدند و مرمت های متعددی تا دوره های صفوی و قاجار ادامه یافته است.

در دوران قاجار (قرن هجدهم و نوزدهم میلادی)، بروجرد جایگاه ویژه ای یافت و به عنوان مرکز اداری و نظامی برای کنترل غرب و جنوب غرب ایران مطرح شد. بنا های شاخصی همچون مسجد سلطانی (مسجد امام کنونی) در این دوره بازسازی و توسعه یافتند. لقب «دارالسرور» برای بروجرد در این دوره بیانگر وضعیت مطلوب آب و هوا، طبیعت و رفتار مردم بود.

بروجرد از نمای مسجد سلطانی (مسجد امام کنونی)
اثر اوژن فلاندن، سال ۱۸۴۲ میلادی

پس از پایان دوران قاجار و ورود به دوره ی پهلوی، بروجرد مسیر توسعه ی اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی خود را با شتاب بیشتری ادامه داد. در این دوره، شهر به دلیل موقعیت جغرافیایی و ارتباط با مراکز اصلی کشور، به یکی از نقاط مهم در غرب ایران تبدیل شد. بافت تاریخی همچنان حفظ شد، اما توسعه ی شهری مدرن و ایجاد خیابان ها، پل ها و ساختمان های عمومی چهره ی معاصر شهر را شکل داد.

میدان شهدا در دوره ی پهلوی

ابتدای خیابان جعفری در دوره ی پهلوی

در دوران انقلاب اسلامی (۱۳۵۷)، بروجرد نقش فعال و مؤثری در تحولات منطقه ای داشت. مردم این شهر در تحولات سیاسی و اجتماعی کشور مشارکت گسترده ای داشتند و حرکت های فرهنگی و آموزشی همزمان با تغییرات سیاسی توسعه یافت. دوره، شروع شکل گیری نهاد های مدنی و فرهنگی جدید در شهر بود که تا امروز نیز اثرات آن دیده- می شود.

شهید محمد بروجردی،
از فرماندهان جنگ تحمیلی ۸ ساله

با آغاز جنگ تحمیلی ایران و عراق (۱۳۶۷-۱۳۵۹)، بروجرد به عنوان یکی از شهر های مهم غرب ایران، نقش لجستیکی و پشتیبانی را ایفا کرد. شهر پذیرای آوارگان و خانواده های جنگ زده شد و مراکز امدادی، نظامی و بهداشتی توسعه یافتند تا پاسخگوی نیاز های اشی از جنگ باشند. در این دوران، صنایع سبک، کارگاه های سنتی و فعالیت های اقتصادی شهر با فشار های اقتصادی و محدودیت های جنگ مواجه شدند، اما بروجرد توانست بخش قابل توجهی از فعالیت های فرهنگی و اجتماعی خود را حفظ کند.

پس از پایان جنگ و ورود به دوره ی بازسازی (دهه ی ۱۳۷۰ و ۱۳۸۰)، بروجرد شاهد گسترش چشمگیر زیرساخت های شهری بود. ایجاد خیابان ها، پارک ها، پل ها و ساختمان های عمومی جدید، همراه با توسعه ی صنایع سبک بخش خدمات کیفیت زندگی شهروندان را ارتقاء داد. دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی در این دوره تأسیس و یا توسعه یافتند و به ارتقای سطح علمی و فرهنگی منطقه کمک کردند.

دانشگاه آیت الله العظمی بروجردی (ره)

امروزه، بروجرد به شهری پویا و تأثیر گذار در غرب ایران تبدیل شده است. با ترکیب رشد مدرن شهری، توسعه ی اقتصادی و حفظ میراث فرهنگی، این شهر نقش مهمی در حوزه های اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی ایفا می کند. صنایع دستی مانند ورشو سازی، منبت کاری و فرش بافی همچنان پابرجا هستند و جاذبه های گردشگری، طبیعی و تاریخی شهر، از جمله تپه ی چغا و بازار های تاریخی، بخشی از هویت فرهنگی آن را تشکیل می دهند.

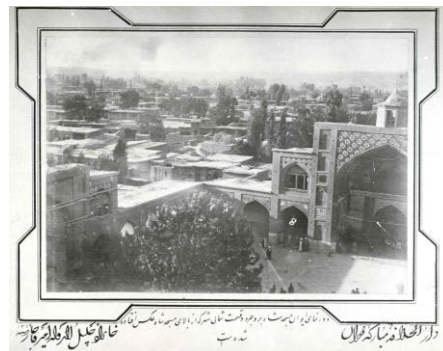
✽ نگارخانه

بقعه تاریخی امامزاده جعفر (ع)
قدمت: سلجوقیه

مسجد سلطانی (امام خمینی کنونی)

بروجرد در دوره ی قاجار

اردوی ناصرالدین شاه قاجار در اطراف شهر بروجرد

مراسم استقبال از ناصرالدین شاه قاجار در بروجرد

شهید عبدالرضا کوبال،
از خلبانان جنگ تحمیلی ایران و عراق، متولد بروجرد

رزمندگان بروجردی در جنگ تحمیلی ایران و عراق

بمباران بروجرد در جنگ تحمیلی ایران و عراق
(عکس از زاویه تپه ی چغا)

❖ اقلیم و جغرافیای بروجرد

بروجرد، شهری است در غرب ایران و در مرکز استان لرستان که مرکز شهرستان بروجرد است. این شهر بر حاشیه ی شرقی رشته کوه زاگرس و در گستره ی دشت سیلاخور قرار گرفته است. مختصات جغرافیایی شهر تقریباً $50^{\circ}53'33''$ شمالی و $68^{\circ}54'06''$ شرقی است. محدوده ی شهری بروجرد در منابع مختلف بر ۳۵ تا ۴۳ کیلومتر مربع گزارش شده است و مساحت شهرستان بروجرد حدود ۲۶۰۰ کیلومتر مربع می باشد. شهر در فلاتی مرتفع واقع گردیده و ارتفاع متوسط سطح آن از سطح دریا حدود ۱۵۷۰ تا ۱۵۷۵ متر است. در پیرامون شهر، قله ها و دامنه های زاگرس تا ارتفاع های بالاتر از ۳۶۰۰ متر (قله کوه گرین) امتداد دارند.

نقشه ی شهرستان بروجرد

موقعیت بروجرد در استان لرستان

موقعیت بروجرد در سرزمین ایران

بروجرد از ترکیب دشت پهناور سیلاخور و دامنه های کوهستانی تشکیل شده است. بخش های هموار و کم شیب دشت به کاربری های کشاورزی و باغداری اختصاص یافته اند؛ در حالی که شیب های بالاتر و ارتفاعات اطراف عمدتاً پوشش مرتعی و جنگلی پراکنده دارند. این ساختار توپوگرافیک باعث شده که عرصه ی شهری و فعالیت های اقتصادی منطقه (به ویژه کشاورزی و باغداری (انگور، بادام و میوه های فصلی)) با الگوی بارش و اقلیم سازگار باشند.

مراوغ و کوهستان های بروجرد در فصل بهار

اقلیم بروجرد بر اساس طبقه بندی کوپن غالباً از نوع مدیترانه ای با تابستان نسبتاً گرم و خشک توصیف می شود. الگوی فصلی اقلیم روشن و مشخص است؛ تابستان ها عموماً خشک و نسبتاً گرم و زمستان ها سرد و مرطوب با تمرکز بارش در ماه های سرد سال (پائیز و زمستان). قرار گیری در ارتفاعات و مجاورت زاگرس شرایطی نیمه کوهستانی به اقلیم می دهد؛ به طوری که تفاوت دما در روز و شب محسوس است و در زمستان احتمال یخبندان و بارش برف وجود دارد.

زمستان بروجرد

تابستان بروجرد

دوره ی سرد سال معمولاً در ماه های دی و بهمن قرار دارد. سرد ترین ماه های سال میانگین شبانه زیر صفر و میانگین بیشینه روزانه حدود ۳-۵ درجه سلسیوس است. گرم ترین ماه های سال تیر و مرداد و به ویژه مرداد با میانگین بیشینه روزانه در حدود ۳۲-۳۳ درجه- سلسیوس هستند. با وجود گرم بودن روز های تابستان، ارتفاع نسبتاً زیاد شهر سبب می شود شب ها خنک باشد و گرمای تابستان آنچنان تند و طاقت فرسا نباشد.

بارش باران در بروجرد، خیابان یادبود

میانگین بارش سالانه بروجرد حدود ۳۰۰-۳۵۰ میلی متر گزارش شده است؛ بارش ها عمدتاً در فصل پاییز و زمستان متمرکز اند و تابستان ها نسبتاً خشک است. تعداد روز های بارانی سالانه محدود ولی چشمگیر بوده و در زمستان و اوایل بهار بیشترین فراوانی را دارد. برف در ماه های سرد معمولاً رخ می دهد و در ارتفاعات زاگرس پوشش برف چشمگیری مشاهده می شود. رطوبت نسبی هوا در ماه های سرد بالاتر و در ماه تابستانی پائین تر است؛ به عنوان نمونه رطوبت در زمستان می تواند به حدود دو سوم یا بیشتر برسد و در اوج تابستان گاهی به زیر ۲۰٪ کاهش یابد.

تابش خورشید در فصل تابستان قابل توجه و ساعات نورانی روز طولانی تر است. ماه های تابستان دارای روز هایی با میانگین بیشتر از ده ساعت تابش خورشید اند که همراه با خشکی نسبی هوا، شرایط آفتابی و روشن را فراهم می سازد.

تأثیر اقلیم بر زندگی، معماری و کشاورزی، ترکیب ارتفاع، تابستان های خشک و زمستان های سرد و مرطوب نقشی تعیین کننده در الگوی زیست بومی و فعالیت های انسانی بروجرد ایفا می کند. معماری سنتی شهر و نواحی روستایی اغلب برای مقابله با سرمای زمستان و بهره گیری از خنکی شبانه ی تابستان طراحی شده است. از نظر کشاورزی، بارش های زمستانی و منابع آب دشت سیلاخور امکان تولید غلات و محصولات باغی را فراهم می آورد؛ با این حال کمبود بارش در تابستان نیازمند مدیریت آبیاری و ذخیره آب است.

روستای ونایی

✳فرهنگ و مردم شناسی بروجرد

بروجرد، دومین شهر بزرگ استان لرستان، از نظر فرهنگی و مردم شناسی اهمیت ویژه ای دارد. جمعیت این شهر عمدتاً از لر های بروجردی تشکیل شده و در کنار آنان، گروه هایی با گویش لکی و فارسی محلی نیز در اطراف شهر حضور دارند. گویش رایج مردم، «بروجردی» نامیده می شود و گونه ای لری غربی با تأثیرات فارسی است که هویت فرهنگی و اجتماعی ساکنان را شکل می دهد.

آیت الله سید حسین طباطبایی بروجردی
مرجع و عالم بزرگ شیعه

از نظر مذهبی، اکثریت مردم بروجرد مسلمان و شیعه ی دوازده امامی هستند. حضور مراجع دینی، مساجد تاریخی همچون مسجد جامع و مسجد سلطانی، و فعالیت های آئینی، نقش مهمی در تثبیت هویت مذهبی شهر ایفا میکند. این مراکز مذهبی نه تنها محل عبادت، بلکه کانون تجمعات فرهنگی و اجتماعی و نگهداری سنت های جمعی محسوب می شوند.

معماری و بافت شهری بروجرد بازتابی از تاریخ و فرهنگ مردم است. محلات قدیمی، بازار سنتی، مساجد و کاروانسرا ها همگی بخشی از میراث فرهنگی شهر به شمار می آیند و مرکز فعالیت های اقتصادی و اجتماعی بوده اند. بازار بروجرد، علاوه بر کارکرد اقتصادی، مکانی برای تبادل فرهنگی، نمایش صنایع دستی و حفظ هنر های سنتی محسوب می شود.

آئین سقاخانه
از سنت های عزاداری ماه محرم در بروجرد

راسته ی مسگر ها، بازار قدیمی بروجرد

قلم زنی روی ورشو، از صنایع دستی بروجرد

بروجرد مرکز مهمی برای صنایع دستی نیز هست. ورشو سازی، فلز کاری سنتی، قالیبافی و جاجیم بافی از مهم ترین هنر های بومی هستند که همواره در بازار و خانه های هنرمندان شهر جریان دارد. این صنایع نه تنها ارزش اقتصادی دارند، بلکه بیانگر ذوق، مهارت و هویت فرهنگی مردم بروجرد هستند.

در نواحی پیرامونی، دشت سیلاخور و روستا های اطراف، سبک زندگی سنتی کشاورزی و دامداری غالب است. عشایر لر و بختیاری نیز در فصول گرم به مناطق ییلاقی کوچ می کنند که این پدیده فرهنگی، تعامل میان فرهنگ شهری، روستایی و کوچ نشینی را تقویت می کند. این پیوند با زمین و طبیعت، شکل دهنده ی مناسبات اجتماعی، سبک زندگی و ارزش های فرهنگی مردم است. امروزه بروجرد شهری است که میراث تاریخی، زبان محلی، صنایع دستی، معماری سنتی و آئین های مذهبی، همزمان با زندگی مدرن و شهری، زنده و پویا باقی مانده اند. ترکیب جمعیت قومی و مذهبی، تعامل با محیط طبیعی و حفظ سنت های تاریخی، بروجرد را به شهری تبدیل کرده است که فرهنگ و هویت مردم آن، هم ریشه دار و هم در حال تحول است.

جاجیم بافی بروجرد

عشایر در بروجرد

*صنعت و مراکز صنعتی در بروجرد

بروجرد به واسطه ی موقعیت جغرافیایی، دسترسی نسبی و منابع محلی مانند کشاورزی و نیروی انسانی منطقه ای، زمینه ی لازم برای فعالیت صنعتی و کارگاهی دارد، اقتصاد این شهر ترکیبی از کشاورزی، بازرگانی، صنایع دستی و تولیدات صنعتی است؛ و صنایع سبک و متوسط، نقش مهمی در ساختار اقتصادی و اشتغال منطقه ایفا می کند.

کارخانه ها و کارگاه های صنعتی در بروجرد عمدتاً در زمینه ی فرآوری محصولات کشاورزی، تولید مصالح ساختمانی، صنایع غذایی، نساجی و صنایع سبک قرار گرفته اند. این تنوع صنعتی موجب شده که بروجرد، گرچه مرکز بزرگ صنعتی نیست، اما به عنوان یک قطب صنعتی متوسط در استان لرستان مطرح باشد. علاوه بر این، بروجرد، به مرکز کارگاه ها و مراکزی برای تولید صنایع دستی نیز هست. سنتی که هم ریشه در تاریخ دارد و هم به اقتصاد محلی کمک می کند.

در میان مهم ترین حوزه های صنعتی بروجرد می توان به واحد های فرآوری محصولات کشاورزی و صنایع غذایی اشاره کرد؛ واحد هایی که محصولات باغی و کشاورزی اطراف شهر را فرآوری و آماده عرضه می کنند. تولید مصالح شهری برای تأمین نیاز ساختمان ها و توسعه ی شهری نیز یکی دیگر از بخش های فعال صنعتی شهر است.

علاوه بر آن، صنایع سبک و کارگاه های متوسط مانند تولید پوشاک، پارچه، مصنوعات فلزی سبک، آهن آلات، کابینت و کالا های مصرفی خانگی از فعالیت رایج هستند.

از بزرگ ترین و مهم ترین کارخانه ها و واحد های صنعتی بروجرد میتوان به موارد زیر اشاره کرد:

• کارخانجات نساجی بروجرد:

این شرکت مجموعه ای از چند کارخانه مجاور و مرتبط با هم است که خطوط مختلف فرآوری، آماده سازی، تولید پارچه و رنگ آمیزی آن را انجام می دهند. کارخانه نساجی بروجرد در جنوب شرقی شهر بروجرد در ابتدای جاده کمربندی این شهر قرار دارد. نساجی بروجرد در زمینی به مساحت ۵۰ هکتار و در ۱۲۴ هزار متر مربع مساحت بنا در سال ۱۳۶۲ با سرمایه ای بالغ بر پانزده میلیارد ریال تأسیس شد. این شرکت بالغ بر ۱۲۰۰ نفر پرسنل دارد و دفتر مرکزی آن در در خیابان جردن تهران واقع شده است. کارخانجات نساجی بروجرد یکی از بزرگ ترین تولیدکنندگان پارچه در ایران می باشد که سالهاست به لیست شرکت های بازار بورس ملحق گردید. نساجی بروجرد دارای نمایندگی در ده استان ایران هست. و یکی از بزرگ ترین و قدیمی ترین کارخانجات نساجی در ایران است.

شرکت نساجی بروجرد تولیدکننده انواع پارچه و محصولات نساجی است از جمله: پارچه پنبه ای، پارچه پلی استر، پنبه، پارچه ویسکوز و نیز پارچه های پیراهنی، پارچه شلوازی، ملحفه ای، پرده ای و رومبلی

• شرکت داروسازی اکسیر

کارخانه داروسازی اکسیر در زمینی با وسعت ۳۶ هکتار با زیر بنای معادل ۶۰ هزار متر مربع در شهرستان بروجرد در استان لرستان واقع شده است. این کارخانه از بزرگترین واحد های صنعتی کشور، در عرصه تولید داروهای انسانی است که با تکنولوژی پیشرفته خطوط تولید و مجموعه ای مجزا از ماشین آلات و تجهیزات مدرن آزمایشگاهی و پرسنل کارآموده و متخصص، هم اکنون بیش از دویست و هفتاد نوع فرآورده دارویی در دوزها و اشکال گوناگون تهیه و به بازار عرضه می نماید. محصولات این شرکت شامل فرآورده های دارویی به شکل قرص، کپسول، آمپول، کاتریج، شربت ویال تزریقی و شربت، سافت ژل و پودر برای سوسپانسیون خوراکی می باشد در کنار این حجم از تولیدات تخصصی، واردات و تولید داروهای انحصاری، تحت لیسانس و فرآورده های بیوتکنولوژی از دیگر محصولات شرکت میباشد.

شرکت داروسازی اکسیر به عنوان یکی از بزرگترین و پیشرفته ترین تولیدکنندگان دارویی کشور در سال ۱۳۶۷ توسط آقای دکتر محمود تهرانی تأسیس و در سال ۱۳۷۳ به بهره برداری رسید. این شرکت در سال ۱۳۷۹ به بازار بورس با نماد دلر وارد گردید. موضوع فعالیت شرکت طبق ماده ۲ اساسنامه، احداث و بهره برداری از کارخانجات تولید انواع داروهای انسانی، داروهای حیوانی، فرآورده های بهداشتی و آرایشی، شیر خشک و غذای کودک و صنایع جنبی به منظور تهیه، تولید، بسته بندی، توزیع، فروش، واردات و صادرات انواع اقلام فوق و مواد اولیه مربوط به آن می باشد.

این شرکت با صادرات محصولات به کشورهای مختلف جهان من جمله افغانستان، اوکراین، یمن، فیلیپین، آذربایجان، تاجیکستان، عراق، سوریه، سومالی، سریلانکا، اوگاندا، ارمنستان و لبنان سبب شده است تا با کسب عنوان صادر کننده نمونه برای شش سال متوالی به عنوان شرکت ممتاز صادراتی کشور انتخاب گردد.

• شرکت داروسازی زاگرس فارمد پارس

شرکت داروسازی زاگرس فارمد پارس (سهامی عام) بیشتر از چهل سال قبل، در زمان جنگ تحمیلی در سال ۱۳۶۲ با مشارکت نیروهای متخصص در شهرستان بروجرد و با وسعت ۵۶۰۰۰ مترمربع فضای کارخانه، با نام “داملران” آغاز به فعالیت نمود. در سال ۱۳۸۲ در راستای هم‌افزایی با مجموعه لابراتورهای داروسازی رازک در زمینه تولید داروهای تخصصی دامپزشکی، با ادغام آنها تحت نام “داروسازی داملران رازک” فعالیت خود را ادامه داد. در سال ۱۳۹۱ و با افتتاح خط تولید داروهای استریل در دو بخش انسانی و دامپزشکی، با الهام از قلل سرافراز رشته کوه زاگرس،

نام شرکت به “زاگرس فارمد پارس” تغییر نمود. این شرکت با تأمین مالی شرکت سرمایه گذاری تأمین اجتماعی (شستا) بنیان گذاری و زیرمجموعه شرکت سرمایه گذاری دارویی تأمین (تی‌پی‌کو) می‌باشد. داروسازی زاگرس فارمد پارس با همکاری در زمینه‌های علمی و فناوری با مجموعه‌های معتبر دارویی دنیا و توجه به عملیات تولید بهینه (GMP)، بیش از ۱۵۰ قلم محصول (اعم از داروهای انسانی و دامپزشکی) در اشکال تزریقی و خوراکی تولید می‌نماید.

• شرکت صنایع اتومبیل سازی فردا (فردا موتورز)

صنایع اتومبیل‌سازی فردا یکی از زیرمجموعه‌های گروه تجاری گلستان می‌باشد که در سال ۱۳۹۲ تأسیس شد و در ابتدا ایران خودرو محصولاتش را به این شرکت برون‌سپاری کرده بود. سمند و پژو پارس اولین محصولاتی بودند که خودروسازی فردا در کارخانه‌ای در استان سمنان تولید می‌کرد؛ [۱] تا این که در ابتدای سال ۱۳۹۸ این شرکت اقدام به تولید و عرضه ام‌جی آرایکس ۵ نمود، اما کمی بعد سایک موتور همکاری‌اش با این شرکت را

قطع کرد. در سال ۱۴۰۱ این شرکت دومین خط تولید خود را با در اختیار گرفتن خط تولید زاگرس خودرو در بروجرد به راه انداخت.

در تاریخ ۲۴ خرداد ۱۴۰۳ و در خلال جنگ ۱۲ روزه ایران و رژیم صهیونیستی، خط تولید واقع در بروجرد این شرکت مورد تهاجم جنگنده‌های رژیم صهیونیستی قرار گرفت که منجر به آسیب به زیرساخت‌های این شرکت و شهادت ۲ تن از کارکنان این شرکت به نام‌های امید گودرزی و حسین نقدی شد.

کارخانه فردا موتورز، بعد از حمله ی رژیم صهیونیستی

کارخانه ی فردا موتورز، قبل از حمله ی رژیم صهیونیستی

شهید امید گودرزی

شهید حسین نقدی

• شرکت سامان کاشی

کارخانه سامان کاشی در سال ۱۳۷۴ در جنوب بروجرد و در مجاورت بزرگراه بروجرد - دورود - خرم‌آباد ساخته شده است. این کارخانه در زمینه تولید کاشی کف، دیواری و نما فعالیت می‌کند و ۴۰ درصد تولیدات آن روزگاری به کشورهای اروپایی از جمله انگلیس، هلند و کشورهای آسیای میانه، حوزه قفقاز، عراق، افغانستان، آفریقای جنوبی و عربستان صادر می‌شد.

• شرکت کاشی جم

شرکت کاشی جم در سال ۱۳۶۳ تأسیس شده و پس از یک وقفه کوتاه، مجدداً در سال ۱۳۸۰ به بهره‌برداری مجدد رسید. فعالیت این مجموعه با تولید کاشی کف آغاز شده و کاشی‌هایی در ابعاد ۳۳×۳۳ و ۴۰×۴۰ را تولید نمود. در این تاریخ، استراتژی تولید بر اساس کاشی‌هایی با ابعاد کمتر از ۴۰ سانت بود اما از سال ۱۳۸۲ به بعد استراتژی تولید تغییر نموده و از سمت تولید کمی به سمت تولید کیفی سوق پیدا کرد. بدین ترتیب شرکت کاشی جم شروع به تولید کالای لوکس کرده و کاشی‌هایی با جامعه هدف اختصاصی را تولید نمود.

شرکت کاشی جم تولید محصولات خود را با مشارکت کمپانی اسپانیایی ویدرس (vidres) آغاز نموده و طرح‌های خود را با الهام از طرح‌های این شرکت در ایران تولید می‌کند. با این استراتژی و با تلفیق و بومی‌سازی این طرح‌ها، کالای تولید شده تبدیل به محصولی کاملاً لوکس و با کیفیت گردید. در حال حاضر کاشی‌هایی در ابعاد ۶۰×۶۰ تولید گردیده و چشم‌انداز تولید شرکت در آینده نزدیک به سمت طرح قالب‌هایی با ابعاد ۱۲۰×۶۰ هدایت می‌شود.

در مجموع، صنعت در بروجرد نقش مکملی برای کشاورزی و تجارن محلی دارد؛ یعنی نه محور اصلی اقتصاد، ولی یکی از ارکان مهم اشتغال، تولید و تأمین کالا برای منطقه است. ترکیب صنایع دارویی، صنایع غذایی، مصالح ساختمانی، صنایع سبک و صنایع دستی باعث شده که بروجرد از نظر اقتصادی متنوع باشد و ظرفیت حفظ مهارت‌های صنعتی و سنتی منطقه تا حدودی حفظ شود.

✽ اماکن تاریخی بروجرد

• مسجد جامع بروجرد (مسجد جامع عتیق)

گنبد و گلدسته‌ی مسجد جامع

مسجد جامع بروجرد که با نام مسجد جمعه (با گویش بروجردی مَجْدْ جُمَه) نیز شناخته می‌شود، مسجدی تاریخی و از بناهای معماری سرشناس در شهر بروجرد است. مسجد جامع بروجرد یکی از نخستین مسجدهای ساخته شده در ایران است که در قرن دوم تا سوم هجری در شهر بروجرد بنا نهاده شده است. این مسجد در یکی از محله‌های تاریخی شهر نام دو دانگه واقع شده و به لحاظ معماری و قدمت، از بناهای منحصر به فرد استان لرستان و شهر بروجرد است.

مسجد جامع بروجرد در اصل بر روی یک آتشکده بنا نهاده شده است. مسلمانان در بسیاری از شهرهای ایران ناگزیر از ساختمان‌های پابرجا (یا نیمه ویرانی که بازسازی شده) برای نماز و نیایش

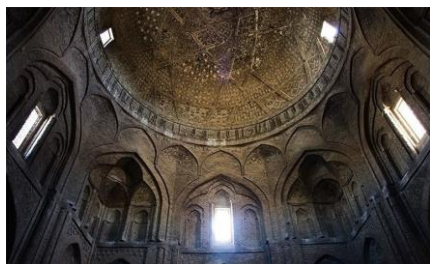
پروردگار یکتا بهره گرفتند. مسجد جامع بروجرد آتشگاهی نیمه ویران بوده که به مسجد تبدیل شده است. بین سال‌های ۱۵۰ تا ۲۲۶ قمری و در زمان حکومت ابودلف بر غرب ایران، بنای مسجد جامع بروجرد با حضور وزیر وی با نام حمویه یا

حموله بن علی بروجردی آغاز شد. شبستان شمالی مسجد نیز اندکی دیرتر و در قرن چهارم ساخته شد. با توجه به تاریخ طولانی (دوازده قرن) این مسجد، آسیب‌های متعددی بر آن وارد شده و بارها مورد بازسازی قرار گرفته‌است. شواهد و کتیبه‌های گوناگون، از بازسازی مسجد جامع در دوره‌های سلجوقی، صفوی و قاجار خبر می‌دهند. محوطه‌سازی مسجد در قرون چهار و پنج هجری و نیز الحاقات و تعمیرات آن بر طبق کتیبه‌های موجود، در سال‌های ۱۰۲۲، ۱۰۶۹، ۱۰۹۲ و ۱۲۰۹ قمری صورت گرفته‌است.

سنگ نوشته‌های از دوران شاه عباس صفوی
بر سر در غربی مسجد

معماری مسجد جامع بروجرد منحصر بفرد و یکی از شاهکارهای تاریخی معماری ایران می‌باشد که هم ویژگی‌های معماری اسلامی و هم معماری باستانی ایران (معماری ساسانی) را در خود جای داده است. بخش قدیمی تر بنا، گنبدخانه آن است که در ضلع جنوبی قرار گرفته‌است و به اعتقاد مردم محلی و نیز بر اساس شواهد معماری، پیش از تبدیل این بنا به مسجد، آتشکده‌ای بزرگ بوده‌است. معماری این بخش، مشابه چارطاق‌های دوران ساسانی است. مسجد دارای دو درب غربی و شرقی است که به صورت غیر مستقیم به صحن اصلی باز می‌شوند. در جنوب صحن، گنبد و ایوان اصلی مسجد که قدیمی‌ترین بخش آن است قرار دارد و در ضلع شمالی نیز شبستان مسجد با ارتفاعی کمتر از سایر بخش‌ها قرار گرفته که در تابستان فضای خنکی را ایجاد می‌کند و الحاقی دوران قاجار است. ایوان جنوبی دارای دو گلدسته است که در دوران قاجار به مجموعه افزوده شده‌است.

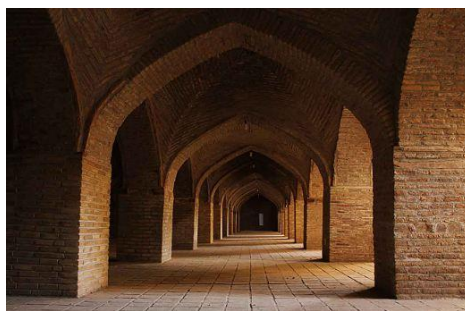

گنبد خانه ی مسجد جامع

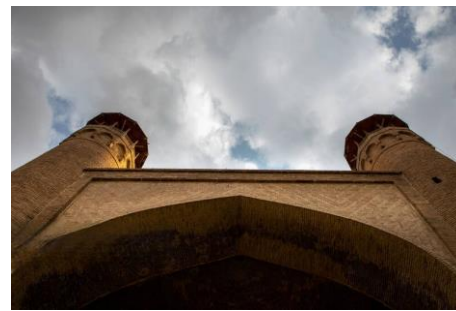
بنای اولیه این مسجد به صورت مجموعه‌ای شامل مسجد، حمام، آب انبار، ساختمان غریب خانه، میدان و سایر متعلقات بوده که امروزه بعضی از این آثار از بین رفته‌است. بنای مسجد جامع از نظر شکل از نوع مساجد تک ایوانی است که دارای دو در ورودی در قسمت‌های شرقی و غربی است. بنا شامل یک حیاط مرکزی، ایوان، فضای گنبدخانه و شبستانهای اطراف آن و یک شبستان وسیع زمستانی در طرف شمال حیاط مرکزی است. بنابر شواهد موجود، صفویان، زندیان و قاجار تعمیرات بنیادی در مسجد انجام داده‌اند و بخش‌هایی به آن افزوده‌اند.

درب تاریخی مسجد جامع

شبستان مسجد جامع

ایوان مسجد جامع

• مسجد امام خمینی (مسجد سلطانی، مسجد شاه اسماعیل)

سراسر نمای مسجد امام خمینی

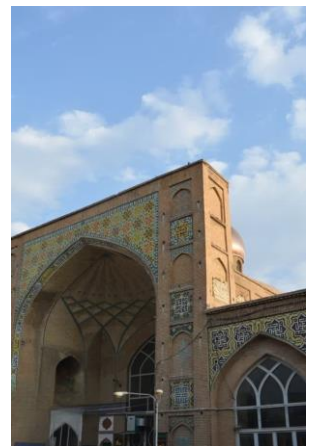
مسجد شاه اسماعیل بروجرد که به اختصار مسجد شاه نامیده می‌شود و نام رسمی آن بعد از انقلاب اسلامی به مسجد امام خمینی تغییر کرد، یکی از بناهای تاریخی دیدنی شهر بروجرد است که در مرکز شهر و در کنار راسته بازار بروجرد بنا نهاده شده‌است. این مسجد در زمان شاه اسماعیل صفوی بر روی ویرانه‌های یک مسجد بسیار قدیمی ساخته شد و یکی از بزرگ‌ترین مسجدهای تاریخی کشور می‌باشد. دو نمونه نسبتاً مشابه در همان زمان در شهرهای قزوین و اصفهان ساخته شدند که هر سه این مسجدها تا قبل از انقلاب اسلامی تحت نام مسجد شاه شناخته می‌شدند. معماری مسجد امام خمینی بروجرد برگرفته از معماری مسجد جامع اصفهان است. مسجد امام خمینی بروجرد به لحاظ فرم معماری از نوع مساجد چهار ایوانی است و پلان آن همانند مسجد امام تهران و مسجد النبی قزوین است اما از آنها بزرگتر و قدیمی‌تر است. مسجد شاه بروجرد با بیش از ۷۰۰۰ متر مربع وسعت، بزرگترین مسجد تاریخی غرب ایران است.

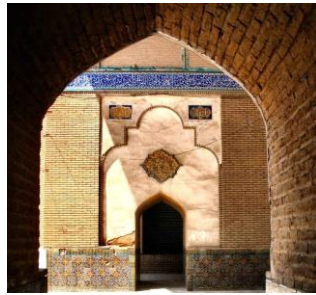
ایوان غربی مسجد امام خمینی

بروجرد بر اساس کتاب‌های تاریخی دارای دو مسجد جامع عتیق و حدیث بوده‌است. یکی از آنها (جامع عتیق) مسجد جامع فعلی است که تاریخی طولانی دارد و پیش از اسلام آتشکده بوده‌است. مسجد جامع حدیث نیز به احتمال زیاد در محل مسجد سلطانی قرار داشته‌است. در دوره صفوی بنای مسجد جامع حدیث تخریب و مسجد جدیدی بر روی آن پایه‌گذاری شد که نهایتاً این مسجد در زمان شاه عباس به پایان رسید و به همین دلیل نام سلطانی بر آن نهاده شد و در دوره حکومت پهلوی به مسجد شاه نامگذاری گردید و بعد از انقلاب اسلامی نیز به مسجد امام خمینی (ره) نامگذاری شد. بنابر کتیبه ایوان غربی، دو ایوان غربی و شرقی مسجد در سال ۱۲۰۹ قمری تکمیل شده‌اند.

مسجد امام خمینی بروجرد متشکل از بخش‌های متعددی است که مهم‌ترین آنها عبارتند از: گنبدخانه، شبستان جنوب غربی، شبستان جنوب شرقی، شبستان شمال غربی، شبستان شمال شرقی، شبستان زمستانی در زیر شبستان جنوب غربی، حجره‌های فوقانی محل اسکان و تحصیل طلاب علوم دینی، برف‌انداز، قاضی شرف و شبستان جدید غربی که با عنوان مصلای بروجرد ساخته شده‌است و دارای دو طبقه است. مسجد امام خمینی دارای چهار طاق و ایوان بزرگ در چهار گوشه است. صحن بزرگ مسجد دارای ابعاد ۶۱ در ۴۷ متر است و حوض بزرگی در وسط آن صحن قرار دارد. مسجد دارای سه درب است که درب غربی به خیابان صفا، درب شمالی به خیابان جعفری و درب شرقی به بازار دواتگرها باز می‌شود. در اطراف صحن، حجره‌هایی برای طلاب علوم دینی ساخته شده‌است که تعداد آنها به ۶۱ حجره می‌رسد. مسجد شاه از مدرسه‌های و حوزه‌های معتبر دینی است و به‌ویژه در زمان سکونت آیت‌الله بروجردی در این شهر از رونق بسیاری برخوردار بوده‌است.

ایوان جنوبی مسجد امام خمینی

راهروی مسجد امام خمینی

درب ورودی مسجد امام خمینی
از سمت خیابان صفا

• بقعه ی امام زاده جعفر (ع)

بقعه ی امامزاده جعفر (ع)

امامزاده جعفر بنایی مربوط به دوره سلجوقی است و در بروجرد، خیابان جعفری، محله دوانگه واقع شده است. این اثر در تاریخ ۱۵ اردیبهشت ۱۳۷۶ با شماره ثبت ۱۸۵۵ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

امامزاده جعفر یکی از قدیمی ترین بناهای تاریخی و مذهبی شهر بروجرد است. کتیبه های موجود در این بنا، فرد مدفون را جعفر، فرزند موسی کاظم، هفتمین امام شیعیان می دانند. اما در برخی کتاب ها و منابع تاریخی، جعفر با پنج واسطه، فرزند سجاد، چهارمین امام شیعیان ذکر شده است. شهرت این بنا به خاطر گنبد پلکانی آن است که در دوره سلجوقیان بنا شده و بیش از هزار سال قدمت دارد.

در سوگواری محرم و به ویژه در روزهای تاسوعا و عاشورا، دسته های عزاداری متعددی در محوطه امامزاده جعفر حاضر می شوند. بنای آرامگاه امامزاده جعفر بروجرد از بناهای جالب توجه معماری اسلامی در استان لرستان و غرب ایران است. گنبد هرمی شکل این آرامگاه با بیش از هزار سال قدمت، در دوره سلجوقیان ساخته شده است و از نمونه های معماری سلجوقی به حساب می آید. گنبد امامزاده جعفر بروجرد از نوع گنبدهای اورچین یا مخروط پلکانی است. این گنبد منحصر به فرد، به صورت مخروطی مخروطی بلند و پلکانی با ۱۸ پله ساخته شده است. نمونه این گونه گنبدها، در غرب ایران کمتر دیده می شود اما در مناطق جنوبی تر (خوزستان)، آثار مشابهی مانند آرامگاه دانیال نبی در شوش گسترش بیشتری دارند.

گنبد امامزاده جعفر (ع)

مراسم عزاداری در حیاط امامزاده جعفر (ع)

ساختمان اصلی بقعه یک بنای آجری هشت ضلعی است که ۲۲ در ۲۰ متر مساحت دارد. این ساختمان از چهار طرف ورودیهایی دارد که ورودی جنوبی، مدخل اصلی بنا است. هر ورودی ابتدا به یک اتاق کوچکتر مرتبط می شود و سپس به فضای گنبدخانه راه می یابد. ورودی غربی به یک بست یا فضای سرپوشیده مجاور منتهی می شود که غربی ترین بخش بنا است. ضریح در گنبدخانه و در زیر گنبد اصلی قرار گرفته و جنس آن از چوب است. قبر اصلی پائین تر از کف بناست و شش پله از کف حرم پائین تر است که در یک سردابه آجری با بلندی ۳ متر و مساحت ۱۰/۳ در ۲/۷۰ متر قرار گرفته است.

گنبدخانه قدیمی ترین بخش موجود بناست که مربوط به قرون هفت و هشت هجری قمری و دوره ایلخانی است. ورودی امامزاده جعفر دارای یک در چوبی ارزشمند قدیمی و بزرگ، منقش به اشکال شیر و خورشید بود که مدتی بعد از انقلاب کنده شد. از سرنوشت این در گرانبها اطلاعاتی در دست نیست. زنجیر نقره ای سر در این امامزاده هم سرقت شده است.

• بقعه امامزاده ابوالحسن (ع)

امامزاده شاهزاده ابوالحسن یکی از شاخص‌ترین و کهن‌ترین بقاع مذهبی بروجرد است که در محله قدیمی صوفیان، واقع در خیابان صفای کنونی قرار دارد. بنابر نقل‌های تاریخی و نسب‌نامه‌های موجود، وی با چهار واسطه به امام زین‌العابدین (ع) منسوب است و همین انتساب سبب جایگاه ویژه معنوی و احترام مردمی برای این بقعه در میان اهالی بروجرد و زائران منطقه شده است.

ورودی بقعه امامزاده ابوالحسن (ع)

بنای فعلی امامزاده عمدتاً متعلق به دوره قاجار است؛ هرچند شواهد نشان می‌دهد که پیش از این ساخت، بنایی کهن‌تر در همین محل وجود داشته و ساختمان کنونی بر پایه مرمت، تجدید و تکمیل بناهای قبلی شکل گرفته است. ساختار مجموعه از سه بخش اصلی شامل صحن، رواق‌ها و فضای مقبره تشکیل شده و ورودی آن در جهت شرقی قرار دارد. در نتیجه تعریض خیابان صفا در دهه‌های گذشته، سردر قوسی و بخش‌هایی از نمای ابتدایی بنا دچار حذف و دگرگونی شده‌اند.

گنبد اصلی بقعه بر فراز فضای مقبره قرار گرفته و در گذشته چهار گنبد فرعی پیرامون آن و هشت گنبد کوچک‌تر دیگر نیز در حریم بنا گزارش شده است. فضای داخلی از لحاظ تزئینی با کاشی‌کاری‌های سنتی، نقوش اسلیمی و خطوط قرآنی مزین بوده و بخش‌هایی از دیوارها و سقف مقبره دارای آینه‌کاری و سنگ‌چین‌های مرمرین است. سنگ مزار امامزاده از جنس مرمر سفید بوده و ابعاد آن در منابع تاریخی ثبت شده است.

ضریح امامزاده ابوالحسن (ع)

مرمت‌های انجام‌شده در دوره‌های جدید، هرچند به تثبیت و استحکام بخشی از سازه کمک کرده، اما در مواردی موجب ایجاد رطوبت در پی و دیوارهای آجری و پوشاندن برخی لایه‌های قدیمی معماری شده است. با وجود این تغییرات، بنای امامزاده همچنان از منظر هویت شهری، معماری مذهبی و قدمت تاریخی یکی از مهم‌ترین نقاط زیارتی بروجرد محسوب می‌شود و حضور پیوسته زائران، شیوه احترام آیینی و باورهای مذهبی محلی، نقش این مکان را در حافظه فرهنگی و معنوی شهر پایدار نگه داشته است.

• خانه ی افتخار الاسلام طباطبایی

خانه تاریخی افتخارالاسلام طباطبایی یکی از برجسته‌ترین نمونه‌های معماری مسکونی اعیان‌نشین در بروجرد است که در بافت کهن شهر و در مجاورت محورهای تاریخی و مذهبی قرار گرفته است. این بنا متعلق به حاج میرزا محمد مهدی طباطبایی، ملقب به «افتخارالاسلام»، از چهره‌های فرهنگی و تأثیرگذار بروجرد در اواخر دوره قاجار و اوایل پهلوی است. بنا در تاریخ ۲۴ اسفند ۱۳۸۳ با شماره ۱۱۷۵۳ در فهرست آثار ملی به ثبت رسیده و در مطالعات معماری و شهرسازی تاریخی بروجرد جایگاهی شاخص دارد.

خانه از نوع درون‌گرا با مرکزیت حیاط طراحی شده و سازمان فضایی آن بر اساس تفکیک منطقی فضاهای اندرونی و بیرونی شکل گرفته است. از ورودی اصلی تا رسیدن به صحن خانه، توالی فضاهایی همچون هشتی، دالان و سپس حیاط مرکزی وجود دارد که این ترتیب، علاوه بر تأمین سلسله‌مراتب فضایی، مفهوم حریم و احترام به زندگی خصوصی را در معماری ایرانی محقق می‌سازد. حیاط اندرونی در قلب مجموعه قرار دارد و اتاق‌ها، تالار اصلی و فضاهای خدماتی در چهار سوی آن استقرار یافته‌اند. وجود تالار بزرگ با پنجره‌های ارسی و ارتباط مستقیم آن با حیاط، نشان‌دهنده کاربری تشریفاتی و پذیرایی بخش بیرونی خانه در گذشته است.

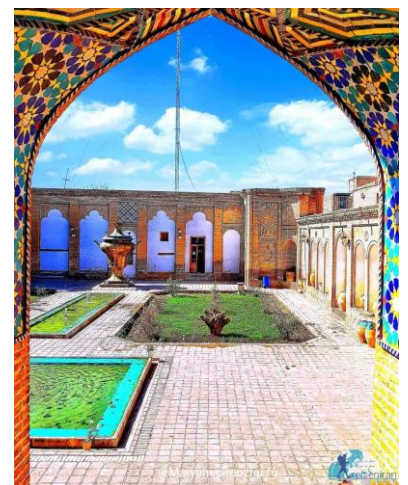
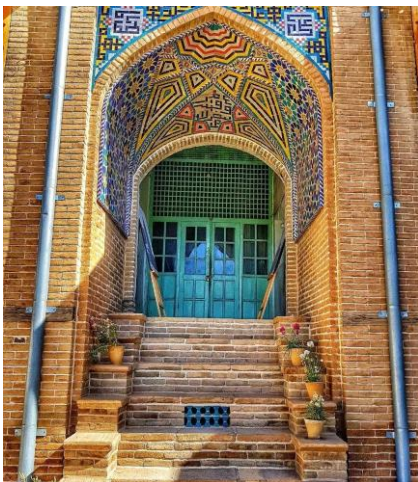

تزئینات داخلی بنا نمونه‌ای کم‌نظیر از هنر قاجاری و اوایل پهلوی در غرب ایران است. ارسی‌های چوبی با شیشه‌های رنگین، گچ‌بری‌های هندسی و اسلیمی، نقوش گل‌وبته، آجرکاری‌های تزئینی در جداره‌ها و همچنین استفاده دقیق از بافت چوب در درها و قاب‌بندی‌ها، مجموعه‌ای هماهنگ و هویت‌مند پدید آورده‌اند. این ویژگی‌ها علاوه بر ارزش زیبایی‌شناختی، نشانگر جایگاه اجتماعی و فرهنگی مالکان خانه و نیز توان اقتصادی آنان در بهره‌گیری از هنرکاران برجسته شهر است.

مصالح اصلی بنا شامل آجر، چوب، کاه‌گل و اندودهای گچی است و ساختار آن با اقلیم معتدل و کوهستانی بروجرد سازگاری کامل دارد. تعبیه بازشوهای متعدد در طبقه فوقانی، وجود ارسی‌ها، سازمان‌دهی سایه‌دار حیاط و حضور آب‌نما و باغچه‌های پیرامونی، نقش مهمی در تهویه طبیعی، تنظیم دما و نور داشته و مبتنی بر اصول معماری پایدار سنتی است.

این خانه طی سال‌های اخیر تحت نظارت میراث فرهنگی مرمت شده و بخشی از آن به کاربری فرهنگی و نمایشگاهی اختصاص یافته است. حضور اشیاء تاریخی و اسناد مکتوب در مجموعه، قابلیت ایجاد یک مرکز پژوهشی - موزه‌ای را فراهم ساخته که می‌تواند بستری مؤثر برای شناخت تاریخ اجتماعی، هنرهای سنتی و معماری مسکونی بروجرد باشد.

از منظر تاریخ فرهنگی، خانه افتخارالاسلام طباطبایی نه فقط یک واحد مسکونی قدیمی، بلکه سندی زنده از شیوه زیست، نظام فضایی و ارزش‌های زیبایی‌شناختی دوره متأخر قاجار در غرب ایران است. این بنا همچنان نقش مهمی در بازنمایی هویت شهری بروجرد و مطالعات شهرشناسی، معماری سنتی و تاریخ اجتماعی منطقه دارد و نمونه‌ای ارزشمند از تداوم الگوهای زیست‌محور و هنر معماری اصیل ایرانی به‌شمار می‌رود.

• خانه ی بیرجندی

خانه تاریخی بیرجندی یکی از شاخص‌ترین نمونه‌های معماری مسکونی دوره قاجار در شهر بروجرد است که در محله قدیمی صوفیان واقع شده و به‌عنوان اثر ملی ثبت شده است. این بنا از نظر الگوی فضایی در زمره خانه‌های درون‌گرا قرار می‌گیرد؛ به این معنا که تمامی فضاهای اصلی، خدماتی و اقامتی حول یک حیاط مرکزی سازمان‌دهی شده‌اند و بنا از طریق حصارهای آجری و دیوارهای بلند نسبت به محیط پیرامونی خود محصور است. این الگوی معماری با اصول فرهنگی، حریم‌محور و اقلیمی منطقه غرب ایران هم‌خوانی کامل دارد.

بخش‌های اصلی خانه شامل ایوان مرکزی، اتاق‌های سهدری و پنج‌دري، شاه‌نشین، حوض‌خانه و فضاهای خدماتی در جبهه‌های فرعی است. تزیینات به‌کاررفته در این مجموعه همچون ارسی‌های چوبی با شیشه‌های رنگین، آجرکاری‌های متقارن، گچ‌بری‌های هندسی و گیاهی و نیز نقاشی‌های دیواری با گرایش به تلفیق سبک ایرانی و نقش‌مایه‌های اروپایی، از ویژگی‌های مهم هنری و زیبایی‌شناختی این خانه به شمار می‌روند. به‌ویژه در بخش شاه‌نشین، آثار نقاشی دیواری در قالب مناظر طبیعی و عناصر تزئینی اروپایی، بیانگر تعامل زیبایی‌شناختی معماری دوره قاجار با جریان‌های فرهنگی جدید است.

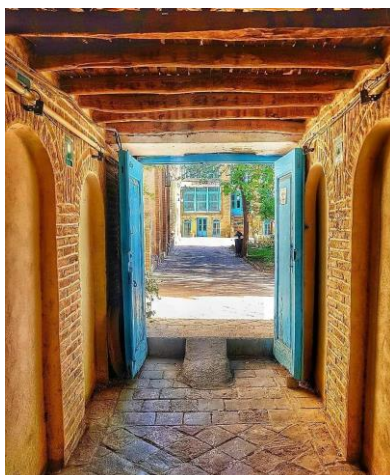

مصالح غالب بنا شامل آجر، چوب و کاه‌گل است و استفاده آگاهانه از این مواد در کنار سازمان‌دهی هوشمندانه فضا موجب ایجاد تهویه طبیعی، تعدیل دما و نور و سازگاری کامل با اقلیم معتدل و کوهستانی منطقه شده است. وجود حیاط مرکزی با حوض سنگی و باغچه‌های پیرامونی نیز علاوه بر نقش اقلیمی، تأمین‌کننده هویت زیباشناختی و آرامش‌بخش خانه است.

خانه بیرجندی طی دهه‌های اخیر تحت نظارت سازمان میراث فرهنگی و با هدف حفاظت کالبدی و احیای کارکردی، مرمت و بازپیرایی شده است. اگرچه طرح اولیه تبدیل آن به «موزه ورشو و صنایع فلزی بروجرد» به دلیل محدودیت‌های فضایی عملی نگردید، اما بنا اکنون کاربری فرهنگی - نمایشگاهی دارد و به‌عنوان یکی از کانون‌های معرفی تاریخ بروجرد، معماری قاجار و صنایع‌دستی منطقه شناخته می‌شود.

• خانه ی کمال الدین نبوی طباطبایی (موزه مردم شناسی بروجرد)

خانه حاج آقا کمال الدین نبوی طباطبایی معروف به خانه فرهنگ بروجرد یکی از خانه‌های تاریخی بروجرد است که قدمت آن به دوره قاجار می‌رسد. خانه حاج آقا کمال الدین نبوی در خیابان صفا، کوچه هلال احمر، کوچه آقا احمدی واقع شده‌است. این خانه متعلق به حاج آقا کمال الدین نبوی طباطبایی از روحانیون و از خانواده سادات طباطبایی بروجرد بوده‌است. برجستگی این خانه به خاطر آجرها، کاشی‌ها و در و پنجره‌های چوبی آن است. این خانه تاریخی در حال حاضر بعنوان موزه بروجرد است. همچنین لوکشین فیلم برداری چندین سریال و فیلم سینمایی بوده است.

دالان ورودی

بنای حاضر مشتمل بر یک ورودی با سردری بزرگ و درب چوبی دولنگه است. خانه دارای ورودی به شکل یک دالان طولانی است که ورودی اصطبل اسبها در همین قسمت است. دالان ورودی به حیاطی بزرگ منتهی می‌شود که در ضلع شمالی آن بنای اصلی در دو طبقه وجود دارد. ضلع جنوبی ساختمان فضاهای انبار، مطبخ و حمام است. ضلع غربی مجرای آب و یک بهارخواب دارد و ضلع شرقی بنا دیواری بلند با نمای طاقی است. در داخل اتاق‌ها و فضاهای نشیمن، سقف گچی و سقف قاب کاری شده (سقف کاذب) وجود دارد. نقاشی‌های متعددی در درون اتاق‌ها و بخش‌های دیگر دیده می‌شود که در کنار یکی از نقاشی‌های روی شومینه، تاریخ شوال ۱۳۰۴ (قمری) درج گردیده و نام نقاش نیز نعمت‌الله نقاش درج شده‌است. استاد نعمت‌الله نقاش از نقاشان چیره‌دست بروجرد بوده‌است و این اثر را طی سه سال پدیدآورده است.

به همت شهرداری و اداره میراث فرهنگی شهرستان بروجرد، موزه مردم‌شناسی بروجرد در خانه حاج آقا کمال الدین نبوی تشکیل شده‌است. آثار متعددی شامل هنرهای دستی، نقاشی و تصاویر تاریخی در این موزه نگهداری می‌شود که عمدتاً مربوط به دوره قاجار هستند.

• خانه ی آیت الله بروجردی (ره)

خانه حاج آقا بروجردی یکی از نمونه‌های برجسته معماری مسکونی دوره قاجار در بروجرд است که بازتابی از مهارت فنی و ذوق زیبایی‌شناسانه معماران سنتی این منطقه به شمار می‌رود. این خانه دارای حیاط مرکزی، اتاق‌های متعدد، ایوان‌ها و سردرهای تزئین‌شده با گچ‌بری و آجرکاری است و مصالح اصلی آن شامل آجر، چوب و ملات گچ و ساروج می‌باشد. تزئینات خانه شامل نقش‌های هندسی و گل و بوته، مشبک‌کاری چوبی در درب و پنجره‌ها و سقف‌های رنگین است که هم زیبایی و هم تهویه و نور طبیعی فضاها را تأمین می‌کند. این خانه علاوه بر ارزش معماری، بیانگر سبک زندگی و جایگاه اجتماعی صاحبخانه در

دوران قاجار بوده و محل تجمع خانواده و مهمانان بوده است. در سال‌های اخیر، خانه مرمت شده و بخشی از آن به عنوان جاذبه گردشگری قابل بازدید است.

خانه حاج آقا بروجردی با ترکیب معماری سنتی، تزئینات هنری و سازه‌های مقاوم، نمونه‌ای ارزشمند از خانه‌های مسکونی تاریخی بروجرд است و سندی زنده از فرهنگ و هنر آن دوره محسوب می‌شود.

• دبیرستان امام خمینی (ره)

دبیرستان پهلوی که امروزه بیشتر با عنوان دبیرستان امام خمینی شناخته می‌شود یکی از مدارس قدیمی شهر بروجرд است. این بنا در دوره پهلوی اول و حکومت رضاشاه پهلوی ساخته شده‌است. تاریخ بنای این دبیرستان ۱۳۱۵ خورشیدی است و در تاریخ ۲۹ تیر ۱۳۷۷ با شماره ثبت ۲۰۷۴ به‌عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده‌است. طرح دبیرستان پهلوی را ماکسیم سیرو طراح فرانسوی ارائه داده و توسط معماران ایرانی اجرا شده‌است. این بنا نمونه‌ای از معماری تلفیقی اروپایی - ایرانی در اوایل دوره پهلوی محسوب می‌شود.

دبیرستان امام در شرق خیابان حافظ جنوبی نرسیده به میدان توحید در مرکز شهر بروجرд واقع شده‌است. این دبیرستان در فضای بزرگی که پیشتر سربازخانه بود ایجاد شد. مساحت این دبیرستان ۱۴۰۰۰ متر مربع است. و همین فضای بزرگ باعث شده که چند ساختمان و آموزشگاه در سال‌های بعد در محل این دبیرستان ساخته شود. بنای اصلی دبیرستان از آجر ساخته شده و در سه طبقه شامل دو طبقه به علاوه زیرزمین طراحی شده‌است و در هر طبقه، ایوانی با دوازده ستون آجری رو به حیاط بزرگ دبیرستان تعبیه شده‌است. ساختمان اصلی شبیه حرف H است و دارای دو یال با بیرون زدگی نسبت به موقعیت کلاسه‌هاست. بیرون زدگی‌ها از سمت جنوب حالت نیم دایره دارند و دارای دو ایوان مشرف به حیاط و باغ روبرو هستند. سقف زیرزمین آجری و به صورت ضربی است. سقف طبقه‌های اول و دوم چوبی است که در طبقه دوم، سقف زیر شیروانی به صورت کاذب با گچ پوشیده شده‌است. ساختمان دارای یک سالن همایش زیبا با ورودی گنبدی شکل در سمت غرب است و امکانات نمایش و گچ‌بری‌های زیبایی دارد. همچنین ساختمان دارای فضاهای اداری و آزمایشگاه است. ساختمان اصلی از سمت راست (غرب) دارای یک ورودی اصلی و بزرگ است که با چند پله به یال غربی ساختمان و مقابل راه پله غربی باز می‌شود. در طبقه‌های اول و دوم، راهروهای طولانی وجود دارند که کلاس‌های درس در قسمت جنوبی آنها قرار دارند و هر کلاس مشرف به ایوان آن طبقه است.

• پل روستای قلعه حاتم

پل قلعه حاتم یکی از آثار شاخص تاریخی و معماری آبی شهر بروجرد است که به دوره قاجار یا اواخر صفوی تعلق دارد. این پل بر روی رودخانه شاپور یا سیلاخور احداث شده و نقش مهمی در ارتباط مسیرهای تجاری و مسکونی شهر ایفا می‌کرد. از لحاظ ساختاری و مصالح، پل نمونه‌ای قابل توجه از پل‌های سنتی ایران در غرب کشور محسوب می‌شود و جایگاهی شاخص در مطالعات مهندسی پل‌های آجری و سنگی این منطقه دارد.

ساختار پل از ترکیب آجر و ملات گچ و ساروج تشکیل شده و دارای چندین دهانه قوسی است که قوس‌های نیم‌دایره یا کمی شکسته، استحکام و توزیع بار را به خوبی تأمین می‌کنند. ارتفاع و عرض دهانه‌ها متناسب با جریان رودخانه طراحی شده است تا در فصول پرآبی، پل مقاومت لازم را داشته باشد و امکان عبور آب بدون آسیب به سازه فراهم شود. پایه‌های سنگی یا آجری پل در برابر سیلاب مقاوم هستند و سطح گذرگاه تا حد زیادی همسطح با مسیرهای اطراف برای تردد حیوانات و کاروان‌ها تنظیم شده است. طراحی پل علاوه بر جنبه سازه‌ای، از الگوی زیبایی‌شناسی ایرانی بهره می‌برد؛ تزئینات آجری، نقش‌های هندسی ساده و تقارن دهانه‌ها جلوه‌ای هماهنگ و موزون ایجاد کرده‌اند.

از منظر تاریخی و اجتماعی، پل قلعه حاتم به عنوان نماد مهندسی سنتی و پیوند اجتماعی شهر عمل می‌کرد و ارتباط میان محله‌های غربی و شرقی بروجرد را برقرار می‌ساخت. این سازه علاوه بر نقش حمل و نقل، محل تجمع اهالی و فعالیت‌های روزمره بود و در فصول گرم، سایه و خنکی ناشی از جریان آب، محیطی دلپذیر برای شهروندان ایجاد می‌کرد.

اماکن تاریخی که معرفی شد تنها بخشی از صدها آثار تاریخی و فرهنگی شهر بروجرد می‌باشد، که این موضوع خود نشان دهنده ی غنای فرهنگی و تاریخی این شهر و مردمان آن است.

✽شاهسیر بروجرد

• علامه سید محمد مهدی بحرالعلوم

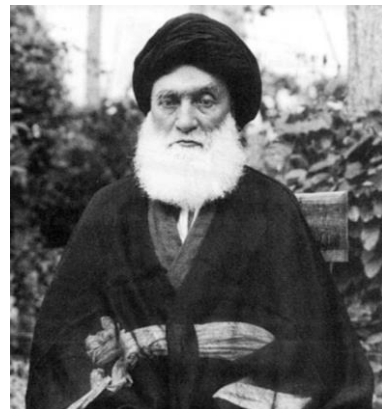
علامه سید محمد مهدی طباطبایی بروجردی مشهور به بحرالعلوم از نامدارترین فقها، اصولیان و عارفان شیعه در سده ی ۱۲ هجری قمری است. وی در سال ۱۱۵۵ق در نجف اشرف و در خانواده‌ای عالم و متقی دیده به جهان گشود. نسب او با چند واسطه به امام سجاد(ع) می‌رسد و از همین رو از کودکی در محیطی سراسر علم و معنویت رشد کرد. بحرالعلوم تحصیلات مقدماتی را نزد پدر و استادان برجسته نجف آغاز کرد و سپس برای تکمیل مباحث فقه و اصول، به کربلا رفت و از محضر میرزای بزرگ، آقا سید علی طباطبایی (صاحب ریاض) و پس از آن از وحید بهبهانی، بزرگ‌ترین مرجع علمی عصر خود، بهره برد. نبوغ علمی و ژرفای فهم او چنان بود که وحید بهبهانی به وی لقب «بحرالعلوم» داد؛ یعنی دریای دانش.

علامه بحرالعلوم نه تنها در فقه و اصول، بلکه در اخلاق، کلام، حدیث و عرفان نیز جایگاه ممتاز داشت. او نظم و دقت علمی را با سلوک عرفانی توأم ساخته و از برجسته‌ترین مدافعان مبانی اصولی در دوران شکل‌گیری جریان اخباری-اصولی به شمار می‌رود. زهد، ساده‌زیستی، توجه به تربیت شاگردان و دفع فسادهای اجتماعی از ویژگی‌های بارز شخصیت او بود. بسیاری از فقهای نامدار پس از وی، همچون شیخ جعفر کاشف‌الغطاء، سید محمد جواد عاملی و ملا احمد نراقی از شاگردان یا تربیت‌یافتگان مکتب علمی او محسوب می‌شوند. از آثار مهم وی می‌توان به مصابیح‌الهدی، الدرّة النجفیّة، شروحي بر مناسک حج و رساله‌های متعدد اصولی و فقهی اشاره کرد. علامه بحرالعلوم پس از عمری خدمت علمی و معنوی، در سال ۱۲۱۲ق در نجف اشرف درگذشت و در کنار بارگاه امیرالمؤمنین(ع) به خاک سپرده

شد. اندیشه ژرف، سلوک معنوی و نقش او در احیای اجتهاد اصولی سبب شده است که نامش تا امروز به عنوان یکی از ستون‌های فقاقت شیعه باقی بماند.

• آیت الله سید حسین طباطبایی بروجردی

آیت‌الله العظمی سید حسین طباطبایی بروجردی، یکی از برجسته‌ترین مراجع تقلید شیعه در قرن چهاردهم هجری، در سال ۱۲۹۲ق/۱۲۵۴ش در بروجرد متولد شد. تحصیلات دینی را در بروجرد و اصفهان آغاز کرد و سپس در نجف اشرف نزد فقهای بزرگ، از جمله آخوند خراسانی، سید کاظم یزدی و شیخ‌الشریعه اصفهانی به مرتبه اجتهاد رسید. پس از سال‌ها تدریس در بروجرد و تقویت حوزه علمی آن شهر، به دعوت علما و مردم، در سال ۱۳۳۳ش به قم مهاجرت کرد و مرجعیت عامه شیعه را بر عهده گرفت. زعامت او آغاز دوره‌ای تازه در تاریخ حوزه قم بود؛ دوره‌ای که با نظم آموزشی، قوت اجتهادی و گسترش مباحث فقه مقارن شناخته می‌شود.

آیت‌الله بروجردی به تقریب مذاهب اسلامی و گفت‌وگوهای علمی میان شیعه و اهل سنت توجه ویژه داشت و مکاتبات او با علمای الازهر، به‌ویژه شیخ محمود شلتوت، نقش مهمی در تقویت وحدت اسلامی ایفا کرد. بسیاری از چهره‌های بزرگ فقه و اندیشه معاصر، همچون امام خمینی، علامه طباطبایی و آیت‌الله مرعشی نجفی از تربیت‌یافتگان مستقیم یا غیرمستقیم مکتب او هستند. مهم‌ترین اثرش جامع احادیث الشیعه است که در استوارسازی مبانی حدیثی و رجالی تشیع نقشی برجسته دارد. وی در سال ۱۳۸۰ق/۱۳۴۰ش در قم درگذشت و در حرم حضرت معصومه(س) آرام گرفت.

• علامه سید جعفر شهیدی

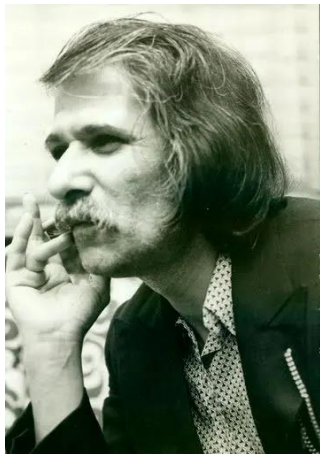
علامه سید جعفر شهیدی از برجسته‌ترین نویسندگان، پژوهشگران و مترجمان معاصر در حوزه تاریخ اسلام و ادبیات فارسی است. وی در سال ۱۲۹۷ش در بروجرد متولد شد و تحصیلات دینی را در قم و سپس نجف دنبال کرد. در نجف از محضر بزرگانی چون آیت‌الله سید ابوالقاسم خویی و آیت‌الله سید عبدالهادی شیرازی بهره برد و در مباحث فقه، اصول و حدیث به مرتبه عالی دست یافت. بازگشت او به ایران نقطه آغاز فعالیت علمی در عرصه دانشگاهی و پژوهشی بود.

علامه شهیدی با تسلط کم‌نظیر بر متون دینی و زبان فارسی، به عنوان استادی ممتاز در دانشگاه تهران شناخته شد و سال‌ها مدیریت بنیاد دایرةالمعارف بزرگ اسلامی را بر

عهده داشت. نثر علمی و در عین حال ادبی و روان او، آثارش را به نمونه‌هایی ماندگار در پژوهش تاریخی بدل ساخت. از مهم‌ترین نوشته‌های او می‌توان به قیام امام حسین(ع)، پس از پنجاه سال، تاریخ تحلیلی اسلام و ترجمه دقیق و ادبی نهج‌البلاغه اشاره کرد که در جهان فارسی‌زبان جایگاهی ممتاز دارد.

وی با رویکردی پژوهشی و بی‌تعصب، تاریخ صدر اسلام، سیره اهل بیت(ع) و تحولات فکری و اجتماعی آن دوران را تحلیل کرد و نقش مهمی در ارتقای روش علمی تاریخ‌نگاری دینی در ایران داشت. علامه شهیدی پس از عمری تلاش علمی و فرهنگی، در سال ۱۳۸۶ش در تهران درگذشت و به عنوان اندیشمندی متواضع، صاحب‌سبک در نثر پژوهشی و پشتیبان گفت‌وگوی علمی در حافظه فرهنگی ایران باقی ماند.

• مهرداد اوستا

استاد محمدتقی دانش‌پژوه، مشهور به «مهرداد اوستا»، از پژوهشگران و محققان برجسته معاصر در زمینه ادبیات فارسی، زبان و متون پهلوی و اوستایی است. وی در سال ۱۳۰۲ ش در ایران متولد شد و تحصیلات خود را در رشته زبان‌های باستانی و ادبیات فارسی ادامه داد. تسلط او بر متون کهن ایران باستان، به ویژه اوستا و متون زرتشتی، سبب شد تا به عنوان مرجعی معتبر در این حوزه شناخته شود.

استاد اوستا سال‌ها به تحقیق و تدریس در دانشگاه‌ها و مراکز علمی پرداخت و آثار مهمی در ترجمه، شرح و تحلیل متون اوستایی و پهلوی منتشر کرد. دقت علمی، تسلط بر زبان‌های کهن و توانایی بیان روشن مفاهیم پیچیده، از ویژگی‌های بارز او بود. پژوهش‌های او نقش مهمی در معرفی فرهنگ و ادبیات ایران باستان و احیای مطالعات زرتشتی در دوره معاصر ایفا کرده است.

استاد اوستا پس از سال‌ها تلاش علمی، در ایران درگذشت و میراث فکری و پژوهشی او همچنان به عنوان منبعی معتبر برای محققان و علاقه‌مندان به ادبیات کهن ایران باقی مانده است.

• لوریس چکناواریان

لوریس چکناواریان، آهنگساز، رهبر ارکستر، نقاش و نویسنده ایرانی ارمنی‌تبار، در ۲۱ مهر ۱۳۱۶ (۱۳ اکتبر ۱۹۳۷) در بروجرد متولد شد. علاقه او به موسیقی از کودکی آغاز شد و در ۷ سالگی نوازندگی را شروع کرد؛ در ۱۴ سالگی رهبری یک ارکستر را بر عهده گرفت و در ۱۶ سالگی ارکستر سمفونیک تهران را رهبری کرد. تحصیلات موسیقی خود را در هنرستان موسیقی ایران آغاز کرد و سپس برای ادامه تحصیل راهی اتریش شد. پس از بازگشت به ایران، سال‌ها در رادیو و تلویزیون فعالیت داشت و کنسرت‌های متعددی برگزار کرد.

چکناواریان آثار متنوع و ارزشمندی در حوزه موسیقی خلق کرده است، از جمله اپرا، سمفونی، موسیقی مجلسی، کنسرتو برای انواع سازها، موسیقی کر و باله، و موسیقی فیلم. هم‌زمان، او در زمینه نقاشی و نویسندگی نیز فعال بوده و آثاری مانند کتاب «خرستان» را منتشر کرده

است. پس از انقلاب اسلامی، به دلیل محدودیت‌های اجرایی موسیقی در ایران، مدتی به ارمنستان مهاجرت کرد و رهبر ارکستر فیلارمونیک ارمنستان شد.

لوریس چکناواریان با نبوغ و تلاش مستمر، سهم قابل توجهی در گسترش موسیقی کلاسیک و معاصر ایران داشته و آثار او همچنان در ایران و جهان به عنوان نمونه‌ای برجسته از تلفیق فرهنگ ایرانی و موسیقی کلاسیک جهانی شناخته می‌شوند.

• عبدالمحمد آیتی

استاد عبدالمحمد آیتی، مترجم، پژوهشگر، ادیب و قرآن‌پژوه برجسته معاصر، در سال ۱۳۰۵ ش در بروجرد متولد شد. تحصیلات ابتدایی را در زادگاه خود گذراند و سپس در حوزه علمیه بروجرد و قم به تحصیل علوم دینی، ادبیات عرب، منطق و معارف اسلامی پرداخت. افزون بر تحصیلات حوزوی، او در محیط دانشگاهی نیز فعالیت علمی گسترده‌ای داشت و به عنوان یکی از چهره‌های ممتاز در پیوند میان نثر کلاسیک دینی و زبان ادبی فارسی شناخته شد.

آیتی سال‌ها در دانشگاه تهران به تدریس زبان و ادبیات عرب، تاریخ اسلام و مباحث قرآنی مشغول بود و نسل بزرگی از پژوهشگران و دانشجویان معارف اسلامی را تربیت کرد. نثر عالمانه، ساده، بی‌تکلف و دقیق او در ترجمه، آثارش را به نمونه‌هایی ماندگار در تاریخ معاصر ترجمه دینی بدل کرده است. برجسته‌ترین اثر او ترجمه قرآن کریم است که به دلیل روانی، وفاداری به معنا و زیبایی ادبی، جایگاهی مهم در میان ترجمه‌های معاصر قرآن دارد. افزون بر آن، ترجمه نهج‌البلاغه، تاریخ طبری، الاغانی و مجموعه‌ای از متون مهم ادبی و تاریخی عربی از دیگر فعالیت‌های ارزشمند اوست.

آیتی علاوه بر ترجمه، در حوزه تاریخ اسلام نیز پژوهش‌هایی جدی داشت و با نگاه منصفانه و تحلیل‌گرانه خود، نقش اثرگذاری در اعتلای متون دینی و ادبی در ایران ایفا کرد. او نمونه‌ای شاخص از تلفیق دقیق میان دانش حوزوی و بیان ادبی فارسی به شمار می‌رفت. استاد عبدالمحمد آیتی در سال ۱۳۹۲ ش چشم از جهان فرو بست و میراث علمی‌اش همچنان به‌عنوان مرجعی معتبر در ترجمه و پژوهش دینی در دسترس اهل تحقیق است.